

СРЪБСКИ МЪЖКИ ЛИЧНИ ИМЕНА, ОБРАЗОВАНИ ОТ АПЕЛАТИВИ, НАЗОВАВАЩИ ЖИВОТНИ, ПТИЦИ И РАСТЕНИЯ

Гергана Петкова

Медицински университет – Пловдив (България)

Ваня Иванова

Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“ (България)

SERBIAN MASCULINE PERSONAL NAMES, DERIVED FROM APPELLATIVES FOR
ANIMALS, BIRDS, AND PLANTS

Gergana Petkova

Medical University – Plovdiv (Bulgaria)

gergana.petkova@mu-plovdiv.bg

Vanya Ivanova

University of Plovdiv Paisii Hilendarski (Bulgaria)

vantod@uni-plovdiv.bg

Abstract: The object of research in the present text are 44 Serbian masculine names derived from appellatives for animals, birds, and plants. The authors' main aim is to present a full list of those anthroponyms including all their variations. All excerpted examples are divided into thematic groups and are classified according to their origin and way of entering the Serbian name system. Special attention is paid to the derivational models used and the extralinguistic information about the researched anthroponyms.

Keywords: Serbian masculine names, animals, birds, plants

Резюме: Предмет истраживања овог рада су 44 српска мушка власита имена која су настала од апелатива који називају животиње, птице и биљке. Основни циљ истраживања је представити пуни списак гореспоменутих антропонима (укључујући и њихове варијанте). Ексерпираним примерима направљена је тематска класификација, нуди се исто тако и класификација према њиховом пореклу и начину уласка у српски антропонимски систем. Пажња се обраћа и на моделе коришћене у процесу њихове творбе, као и на екстралингвистичке информације о канонизацији неких од њих.

Кључови думи: српска мушка власита имена, животиње, птице, биљке

От дјубока древност хората силно вярват в мистичните сили, за които се предполага, че тотемните животни и лечебните растения притежават. Поради тази причина те често използват апелативите, които ги назовават в качеството им на лични

имена, смятайки, че техните носители ще придобият сили и способности, нехарактерни за обикновения човек. На тези вярвания, както и на редица обичаи, породени от суеверия, се дължи появата на т. нар. защитни и пожелателни имена. След възникването и разпространението на християнството обаче голяма част от тези антропоними изчезват, защото са възприемани от Църквата като езически и не е било позволено да бъдат използвани като кръщелни. Въпреки масовото навлизане на канонични имена в европейските антропонимни системи, една част от този най-древен пласт антропоними успява да се запази и до днес.

Обект на изследване в настоящия текст са 44 сръбски мъжки лични имена, образувани от апелативи, назоваващи животни, птици и растения. Основната цел на изследването е да бъде представен пълният списък на гореспоменатите антропоними (включително и техните варианти). На ексцерпирани примери е направена тематична класификация, а също и такава според техния произход и път на навлизане в сръбската антропонимна система. Обърнато е внимание на моделите, използвани в процеса на образуването им, както и на екстралингвистичната информация относно канонизацията на някои от тях.

Като основни източници на информация са използвани *Речник личних имена код Срба* от Милица Гъркович и сайтът www.behindthename.com, а всички допълнителни материали, спомогнали за осъществяването на изследването, са представени в приложената към текста библиография.

Важно е да се подчертае, че разглежданите примери са част от съвременния сръбски антропонимикон, макар и да нямат висока фреквентност на употреба. Почти всички включени оними са претърпели повторна апелативизация и не се възприемат като лични имена. Антропонимите с турски и персийски произход се определят като типични за някои етнически общности в Сърбия.

I. Тематична класификация:

1. Антропоними, образувани от наименования на животни: *Бакета* (< ср. бак – „бик“), *Бакоња* (< ср. бак – „бик“), *Бакота* (< ср. бак – „бик“), *Врсајко* (< лат. ursus, i, m – „мечка“), *Вук* (< ср. вук – „вълк“), *Јелен* (< ср. јелен – „елен“), *Караца* (< тур. karaca – „сърна“), *Курта* (< тур. kurt – „вълк“), *Кучевац* (< ср. кучка – „кучка“), *Лав* (сръбски превод на гр. λέων – „лъв“), *Леон* (< гр. λέων – „лъв“), *Леонид* (< гр. λέων – „лъв“), *Леонтије* (< гр. λέων – „лъв“), *Лисица* (< ср. лисица – „лисица“), *Луно* (< лат. lupus, i, m – „вълк“), *Маџан* (< ср. мачак – „котарак“),

Меда (сръбски превод на лат. *ursus*, *i*, *m* – „мечка“), *Паук* (< ср. паук – „паяк“), *Скобалъ* (< ср. скобалъ – „шаран“), *Срна* (< ср. срна – „сърна“);

2. Антропоними, образувани от наименования на птици: *Гавран* (< ср. гавран – „гарван“), *Голуб* (< ср. голуб – „гълъб“), *Крагагуј* (< ср. крагуј – „ястреб“), *Кукол* (< ср. кукавица – „кукувица“), *Лабуд* (< ср. лабуд – „лебед“), *Павун* (< ср. паун – „паун“), *Паун* (< итал. *raone/ ravone* – „паун“), *Сокол* (< ср. сокол – „ястреб“);
3. Антропоними, образувани от наименования на растения: *Божур* (< ср. божур – „божур“), *Босиљ* (< ср. босиљак – „босилек“), *Дренко* (< ср. дрен – „дрян“), *Дуњо* (< Дуња < гр. *κυδωνία* – „дюля“), *Јаблан* (< ср. јаблан – „топола“), *Јавор* (< ср. јавор – „клен“), *Јасмин* (< тур. *yasemin* < перс. *yāsemīn* – „жасмин“), *Јоргован* (< тур. *erguvan* < перс. *ergewīn* – „люляк“), *Калин* (< Калина < ср. калина – „калина“), *Каранфил* (< тур. *karanfil* < перс. *qaranful* < гр. *καρυόφυλλον* – „каранфил“), *Лилијан* (< лат. *lilium*, *ii*, *n* – „лилия“), *Лоза* (< ср. лоза – „лоза“), *Невен* (1) ср. невен – „невен“; 2) Невена < ср. невен – „невен“), *Оливер* (< лат. *oliva*, *ae*, *f* – „маслина“), *Рузмарин* (< ср. рузмарин – „розмарин“), *Трандафил* (< гр. *τριαντάφυλλον* – „роза“);

Най-многобройни са имената, образувани от апелативи, назоваващи животни, 20 сръбски мъжки лични имена, 16 примера са изведени от наименования на растения, а 8 от апелативи за птици.

Преобладаващият модел на образуване е чрез конверсия директно от изходния апелатив (22 примера), който е съществително нарицателно име. Изключение представляват *Дуњо*, *Калин* и *Невен*, които са изведени от сръбско женско лично име, образувано по горепосочения модел от апелатив, назоваващ растение. Другите два модела са: от апелатив с допълнителна суфиксация и превод на сръбски на чужд по произход апелатив (*Лав*, *Меда*).

Трудно е да се постави ясна граница между защитната и пожелателната функция, с която са натоварени разглежданите имена. Прави впечатление, че почти всички животни и птици са диви, докато растенията са предимно одомашени.

II. Класификация според изконен произход:

1. Имена от домашен произход: *Бакета*, *Баконя*, *Бакота*, *Божур*, *Босиљ*, *Вук*, *Гавран*, *Голуб*, *Дренко*, *Јаблан*, *Јавор*, *Јелен*, *Калин*, *Крагагуј*, *Кукол*, *Кучевац*, *Лабуд*, *Лисица*, *Лоза*, *Маџан*, *Невен*, *Павун*, *Паук*, *Рузмарин*, *Скобалъ*, *Сокол*, *Срна*;
2. Имена от чужд произход:

А. От гръцки произход: *Дуњо, Каранфил, Лав, Леон, Леонид, Леонтије, Трандафил;*

Б. От латински произход: *Врсајко, Лилијан, Луно, Меда, Оливер;*

В. От турски произход: *Караџа, Курта;*

Г. От персийски произход: *Јасмин, Јоргован;*

Д. От италиански произход: *Паун.*

В сръбската антропонимна система ясно се открояват няколко пласта на чуждоезиково влияние вследствие на редица исторически обстоятелства – гръцко, римско/ латинско, турско, както и на съвременни европейски езици. Както вече бе подчертано, приемането на християнството е допълнителен екстралингвистичен фактор, който оказва влияние върху оформянето на съвременния облик на сръбската именна система.

Това обяснява големия процент на чужди по произход имена в списъка на ексцерпираните мъжки сръбски антропоними, включени в настоящото изследване – общо 17, от които 7 с гръцки, 5 с латински, 2 с турски, 2 с персийски и 1 с италиански произход.

Апелативите от персийски не навлизат директно, а чрез език посредник, който в случая е турски (Јасмин < тур. *yasetin* < перс. *yāsetīn* – „жасмин“; Јоргован < тур. *erguvan* < перс. *erğewīn* – „люляк“). В един от случаите езикът-медиатор е дори повече от един – Каранфил < тур. *karanfil* < перс. *qaranful* < гр. *καρόφυλλον* – „каранфил“.

Горепосочената особеност е причина и за съществуването на следните своеобразни синонимни гнезда: *Вук* (ср.)/ *Курта* (тур.)/ *Луно* (лат.), *Павун* (ср.)/ *Паун* (итал.), *Врсајко* (лат.)/ *Меда* (ср.), *Лав* (ср.)/ *Леон* (гр.), *Караџа* (тур.)/ *Срна* (ср.).

Те са се оформили като резултат от навлизането от различни езици на имена с една и съща семантика.

Изследваните антропоними могат да се разглеждат и от екстралингвистична гледна точка – каква е причината точно определени наименования на животни, птици и растения да послужат като основа за образуването на лични имена. Подобно уточнение е важно за пълната изчерпателност на настоящото проучване.

Основната причина за техния избор е в митологичната им символика .

Особено внимание представляват апелативите, назоваващи животните „вълк“ и „мечка“, защото *Лав, Леон, Леонтије* и *Луно* са единствените канонични имена. Това не е случайно, защото митологичната символика на тези две тотемни животни е най-близка до християнската – вълкът се свързва с образа на водача, на предводителя; често

олицетворява родоначалника на племето (Mifaj narodov mira, t. 1, 1987: 242), а лъвът е символ на висшата божествена сила, на могъществото, властта, величието, храбростта, благородството и интелигентността (Kupar 1993: 74; Mifaj narodov mira, t. 1, 1987: 41).

Християнството оказва своето съдбоносно влияние върху древните символи – те или се превръщат в християнски, или се отхвърлят, понеже се свързват с несакралното, профанното. Това е неоспоримо доказателство на твърдението, че екстралингвистичните фактори оказват силно влияние върху развоя на дадена антропонимна система, в случая сръбската.

За съжаление, изследваните мъжки сръбски лични имена, образувани от апелативи, назоваващи животни, птици и растения, са с много ниска фреквентност на употреба, възприемат се като твърде архаични от съвременните носители на езика или като отнасящи се само до определени етнически групи. Настоящото проучване цели да припомни, че тези антропоними представляват безценно богатство, защото са успели да съхранят в себе си отдавна вече забравени вярвания и обичаи.

Използвани абривиатури:

гр. – гръцки; итал. – италиански; лат. – латински; перс. – персийски; ср. – сръбски; тур. – турски.

Библиография

- Grkovich 1966: Grkovich, M. Rechnik lichnih imena kod Srba. Beograd: Vuk Karadzich, 1966. [Грковић 1966: Грковић, М. Речник личних имена код Срба. Београд: „Вук Караџић“, 1966].
 Mifaj narodov mira (Entziklopediya v dvuh tomah), t.1 (A-K). Moskva: Sovetskaya entziklopediya, 1987. [Мифы народов мира (Энциклопедия в двух томах), т. 1 (А-К). Москва: Советская энциклопедия, 1987].
 Kupar 1993: Kupar, Dz., K. Entziklopediya na traditcionnite simvoli. Sofia: Izdatelstvo Petar Beron, 1993. [Купър 1993: Купър, Дж. К. Енциклопедия на традиционните символи. София: Издателство Петър Берон, 1993].
www.behindthename.com [прегледан 24.06.2021].

Индекс на сръбските мъжки лични имена, образувани от апелативи, назоваващи животни, птици и растения¹:

Бакета (1) < ср. бак – „бик“ (1);
Баконя (1) < ср. бак – „бик“ (1);
Бакота (1) < ср. бак – „бик“ (1);
Божур (1) (Божурин (1)) < ср. божур – „божур“ (1);
Босиљ (1) (Босиља (1), Босиљко (1)) < ср. босиљак – „босилек“;
Врсајко (1) < лат. ursus, i, m – „мечка“ (1);
Вук (1, 2) (Вокашин (1), Вокман (1), Вокоман (1), Вокосав (1), Вукадин (1), Вукаило (1), Вукајле (1), Вукајло (1), Вукан (1), Вуканац (1), Вуканаш (1), Вукас (1), Вукаћ (1), Вукац (1), Вукач (1), Вукаш (1), Вукашин (1, 2), Вукела (1), Вукелъ (1), Вукелъа (1), Вукен (1), Вукета (1), Вукеша (1), Вукић (1), Вукица (1), Вукман (1), Вукој (1), Вукоја (1), Вукоје (1), Вукојица (1), Вукојло (1), Вукоман (1), Вукоња (1), Вукосав (1), Вукота (1), Вукош (1), Вукуша (1), Вукча (1), Вукче (1), Вукчо (1), Вукша (1), Вукшин (1), Вула (1), Вулак (1), Вулаш (1), Вуле (1), Вулета (1), Вулин (1), Вулина (1), Вулић (1), Вулич (1), Вуло (1), Вулче (1), Вуча (1), Вучај (1), Вучак (1), Вучан (1), Вуче (1), Вучевина (1), Вучен (1), Вученко (1), Вучета

¹ За улеснение на читателя източниците, използвани за ексцерпиране на изследваните антропоними и тяхната етимология, са заменени от цифри и числа, както следва: **1** = Гъркович. Речник личних имена код Срба; **2** = www.behindthename.com.

- (1), Вучија (1), Вучин (1), Вучина (1), Вучиња (1), Вучић (1), Вучихна (1), Вучиц (1), Вучица (1), Вучка (1), Вучко (1), Вучо (1), Вучоје (1), Вучоња (1), Вучур (1), Ћурман (1)) < ср. *вук* – „*вълк*“ (1);
Гавран (1) < ср. *гавран* – „*гарван*“ (1);
Голуб (1) (Голубан (1), Голубић (1)) < ср. *голуб* – „*гълъб*“ (1);
Дренко (1) (Дреновица (1), Дрењко (1)) < ср. *дрен* – „*дрял*“ (1);
Дуњо (1) < Дуња < гр. *κιδωνία* – „*дюля*“ (1);
Јаблан (1) < ср. *јаблан* – „*топола*“ (1);
Јавор (1, 2) (Јаворко (1)) < ср. *јавор* – „*клен*“ (1, 2);
Јасмин (1) (Јасминко (1)) < тур. *yasetin* < перс. *ујсетин* – „*жасмин*“ (1);
Јелен (1) (Јеленић (1), Јеленко (1)) < ср. *јелен* – „*елен*“ (1);
Јоргован (1) < тур. *ergivan* < перс. *ергевин* – „*люляк*“ (1);
Калин (1) < Калина < ср. *калина* – „*калина*“ (1);
Каранфил (1) < тур. *karanfıl* < перс. *qaranfıl* < гр. *καρνόφυλλον* – „*каранфил*“ (1);
Караца (1) < тур. *karaca* – „*сърна*“ (1);
Крагагуж (1) (Крагоја (1), Крагоје (1)) < ср. *крагуј* – „*ястреб*“ (1);
Кукол (1) (Кукур (1)) < ср. *кукавица* – „*кукувица*“ (1);
Курта (1) < тур. *kurt* – „*вълк*“ (1);
Кучевац (1) < ср. *кучка* – „*кучка*“ (1);
Лабуд (1) < ср. *лабуд* – „*лебед*“ (1);
Лав (1) (Лавина (1), Лавослав (1)) < сръбски превод на гр. *λέων* – „*лъв*“; име на светец (1);
Леон (1) < гр. *λέων* – „*лъв*“; име на светец (1);
Леонид (1) (Леонида (1)) < гр. *λέων* – „*лъв*“ (1);
Леонтије (1) (Леонтиј (1), Леонтија (1)) < гр. *λέων* – „*лъв*“; име на светец (1);
Лилијан (1) (Љиљан (1)) < лат. *lilium, ii, n* – „*лилия*“ (1);
Лисица (1) (Лисоје (1)) < ср. *лисица* – „*лисица*“ (1);
Лоза (1) (Лозан (1), Лозо (1)) < ср. *лоза* – „*лоза*“ (1);
Лупо (1) (Лупша (1)) < лат. *lupus, i, m* – „*вълк*“; име на светец (1);
Мацан (1) (Мацко (1)) < ср. *мачак* – „*котарак*“ (1);
Меда (1) (Медак (1), Медач (1), Медаш (1), Медвед (1), Медо (1), Медовац (1), Медоје (1), Медош (1), Медун (1), Медуш (1), Медушанац (1)) < сръбски превод на лат. *ursus, i, m* – „*мечка*“ (1);
Невен (1, 2) (Невенко (1)) < 1) ср. *невен* – „*невен*“ (1), 2) Невена < ср. *невен* – „*невен*“ (2);
Оливер (2) < лат. *oliva, ae, f* – „*маслина*“ (2);
Павун (1) (Павунко (1)) < ср. *паун* – „*паун*“ (1);
Паук (1) < ср. *паук* – „*паяк*“ (1);
Паун (1) (Паунко (1)) < итал. *paone/ pavone* – „*паун*“ (1);
Рузмарин (1) < ср. *рузмарин* – „*розмарин*“ (1);
Скобаљ (1) < ср. *скобаљ* – „*шаран*“ (1);
Сокол (1) < ср. *сокол* – „*ястреб*“ (1);
Срна (1) < ср. *срна* – „*сърна*“ (1);
Трандафил (1) (Трандавил (1), Трандафир (1), Трандафил (1)) < гр. *τριαντάφυλλον* – „*роза*“ (1).